

Nieuwsbrief 20

Stichting
Rudolf Steiner
Vertalingen

najaar 2009

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen
Nieuwsbrief nr. 20 najaar 2009

Secretariaat

Jan Bogaerts
Slotlaan 155-III
3701 GC Zeist
06 22 12 88 24
jbogaerts@gmail.com

www.steinerboeken.nl

ING 698 388
Triodos Bank 21 21 85 225
KvK Utrecht 41183837

Bestuur

Michiel ter Horst, voorzitter
Ger Jue, penningmeester
Jan Bogaerts, secretaris
Jacqueline van Paaschen, publiciteit

Redactie

Roel Munniks, voorzitter
Frans van Bussel
Michel Gastkemper
Redactiesecretaris: Lieke Bronzwaer

Uitgever

Uitgeverij Christoffoor,
Jaap Verheij

Vormgeving

Françoise Berserik
Isabella Borman

Afbeelding omslag:
Benno Sloots – *Geneeskraft*, 2009

Opstandingskrachten

‘Inzicht in het mysterie van Golgotha, dat is nogal wat’, zei de schilder Benno Sloots over deze titel, op het moment dat ik zijn vijf ontwerpen voor de buitenkant van het boek mocht zien. In deze Nieuwsbrief zijn de vijf ontwerpen afgebeeld, waaruit er één gekozen is voor de omslag van het boek. Om zich goed te kunnen inleven heeft Benno zich de vertaalde voordrachten per email laten toezenden. ‘Je moet kunnen aanvoelen waar je ontwerp over gaat’, voegde hij eraan toe.

Vanaf het begin van de Rudolf Steiner Vertalingen haalde Benno daaruit inspiratie voor zijn werk. Antroposofie is voor hem een levend fluïdum, een opstandingsmysterie dat overal te vinden is. Kleur wordt geboren uit het licht, maar niet minder uit het donker. Dit alles speelt mee in zijn ontwerpen voor de omslag van dit nieuwste deel, waarbij opnieuw de vraag is in hoeverre de kleur haar straling behoudt in de doodprocessen van digitalisering en drukwerk. Toegegeven, door dit soort doodprocessen wordt ons hele leven aangetast. Geschilderd mist de kleur de straling van het visioen waaruit zij geboren is. Op een instrument gespeeld klinkt een toon altijd minder zuiver dan zij innerlijk gehoord werd. Een goedbedoelde bijdrage aan een gesprek kan verkeerd vallen, waardoor iemand zich gekwetst voelt. Dromen worden dood geredeneerd. Telkens is er weer de dood, die ons in ons hele leven aantast.

Opstandingskrachten, waar zijn die nog te vinden? *Met het licht van jouw ogen ... zeggen mij*, was het antwoord van Jan van Kilsdonk, de bekende studentenpastor. Hij wilde daarmee verwijzen naar het wonderlijke gegeven dat het goddelijke niet zozeer boven de mens of in de mens - transcendent of immanent - gegeven is, maar dat het *tussen* mensen tot leven kan komen. Als je de glans in de ogen van een ander ziet; of als je een hartelijk woord opvangt. Wij hebben hier op aarde niet zo veel tijd met elkaar; niet zo heel veel tijd om in het tijdelijke gebeuren de glans van het eeuwige op te vangen.

Zelf besef ik misschien te weinig de eindigheid van ons bestaan, waardoor ik er soms langs heen leef. Dat besepte ik bij mijn bezoek aan Benno. Ik weet dat hij bestralingen heeft moeten ondergaan maar wat ik aantrof was iets anders. Een mens die sterke genezende krachten en warme interesse uitstraalt; hij vroeg naar mij, naar onze kinderen, hij toonde zich diep dankbaar voor alle hulp bij de ontruiming van zijn atelier. Zijn kinderen hebben zijn tuinhuisje geïsoleerd en omgetoverd tot een klein atelier voor schilderen op glas, als spel van licht en kleur. Hij vertelt over zijn betrokkenheid bij de mensen in zijn omgeving; onder andere over de activiteiten van de Limburgse Kunstkring, die hij heeft weten te interesseren voor het thema *Metamorfose*, met het oog op een gezamenlijke tentoonstelling. Indrukwekkend, hoe deze kunstenaar blijk geeft te leven vanuit dit werkthema. De mysterieuze titel van bovengenoemd boek metamorfoseert zich bij hem tot gezondmakende kracht in de diepste zin, warme woorden, lichtende ogen, een levenscheppende werking, gewoon heel praktisch: opstandingskrachten.

Ik wens u toe dat de omslagontwerpen van Benno u kunnen inspireren, en dat u de dode tekst van het boek al lezende tot leven kunt wekken, ondanks de drukte van alledag. Moge dit in het licht van uw ogen en de warmte van uw woord worden waargenomen.

Namens het bestuur, Michiel ter Horst, voorzitter

Een kleine overweging

Naast de ontwerpen voor *Inzicht in het mysterie van Golgotha* had Benno Sloots nog een ander schilderij klaargezet. Hij noemde dat *De verticaal*. Het zoeken naar het wezen van de verticaal beleeft hij als de essentie in zijn werk. Bij toeval had ik juist een week eerder in New York in het Museum of Modern Art met mijn telefoontje een schilderij met

dezelfde naam van Barnett Newman vastgelegd, met een vrijwel gelijke uitspraak over de verticaal. Nu mocht ik van Benno ook zijn *Verticaal* met mijn telefoontje opnemen en zo kon ik een paar dagen later, in gesprek met de celliste van het zeer begaafde Russische Atrium Kwartet op mijn telefoontje *De verticaal* van Newman en die van Benno aan deze Anna Gorelova laten zien. Dit raakte

haar diep. Ontroerd sprak zij uit dat zij in haar cellospel eigenlijk altijd op zoek is naar 'de verticaal'.

Ik brandde uiteraard van verlangen om te horen wat zij met 'de verticaal in haar cellospel' wil zeggen. Op mijn vraag zocht zij naar woorden om dit uit te leggen. Maar zij kon het juiste woord niet vinden. 'Transparant' was niet het goede woord, 'helder', 'zuiver', 'bewust' werden eveneens genoemd en afgekeurd. Uiteindelijk vond zij het juiste woord: 'puur'. Zij tracht haar cellospel puur te houden en zij tracht daarmee de andere kwartetleden en het publiek te bereiken. 'Puur' is voor haar de

verticaal, die het horizontale van de gewone dagelijkse stroom steeds weer doorbreekt en doordringt. Toen vroeg ik de tweede violist van het kwartet of hij dit ook zo zag. 'Totaal anders,' zei hij, 'totaal anders.' Voor hem ligt de essentie van het strijkkwartet eerder in de horizontaal, het onderling contact en de doorgaande stroom van het spel in de tijd. 'Wij moeten verschillende opvattingen hebben,' voegde hij eraan toe. 'Die kunnen elkaar aanvullen.' En ik bleef namijmeren over de horizontaal en de verticaal, die elkaar ontmoeten en doordringen.

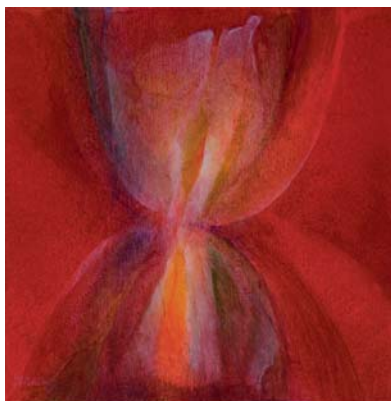
Michiel ter Horst

Elk hoofdstuk is een wezen waar ik een eigen proces mee aanga

Bij het verschijnen van
Grondslagen voor een verruiming van de geneeskunde

Het afgelopen jaar verscheen in *Werken en voordrachten* NIEUWE REEKS *Grondslagen voor een verruiming van de geneeskunde*, het boek dat gezamenlijk is geschreven door Rudolf Steiner en Ita Wegman. Hierin wordt duidelijk waar het in de antroposofische geneeskunde om gaat. Bovendien biedt het een uniek overzicht van de antroposofische visie op de menselijke fysiologie en anatomie, en op de daaruit voortvloeiende therapeutische maatregelen. De werkzaamheid van lichaam, ziel en geest, als actief werkzame principes, wordt heel concreet tot in de fysiologie van de mens op geesteswetenschappelijke wijze gevolgd. Dat vraagt dan ook van de lezer een heel andere activiteit dan het bestuderen van een abstract medisch leerboek.

Drie antroposofische medici vertellen in onderstaand interview hoe zij met de inhoud van dit boek omgaan.

Rudolf Steiner
en Ita Wegman
*Grondslagen voor een
verruiming van de
geneeskunde*

Paul Schmitz,

Specialist Ouderengeneeskunde in
het Leendert Meeshuis in Bilthoven
en verslavingsarts op de Dam (Dubbele
Diagnose afdeling van de Lievegoed
Zorggroep):

*‘In het begin kon ik niets met de
Grondslagen voor een verruiming van de
geneeskunde volgens geesteswetenschappelijke
inzichten. Ik was meer georiënteerd op
de voordrachten die Rudolf Steiner in
1924 hield voor jonge artsen en studen-
ten. Die gaven mij een directe ingang.*

Maar ik ben de *Grondslagen voor een ver-
ruiming van de geneeskunde* gezamenlijk
met anderen gaan bestuderen en toen
werd dat anders. Het boek kent een
“afschuwelijke” methodische opzet;

dat wil zeggen dat je het volgende alleen echt kunt begrijpen door eerst het voorafgaande bestudeerd te hebben.

De “vierledigheid van de mens” heeft Steiner vaak beschreven, maar hier gebeurt dat weer totaal anders dan elders. Ik heb dat wel tien keer bestudeerd, dan is de korthed van dat tweede hoofdstuk juist heel prettig!

Ik ken het boek nu zo’n achttien jaar, waarin ik het drie keer met een groep heb doorgewerkt. Bijvoorbeeld binnen de artsenvereniging, waar we een aantal jaren op onze artsendagen eraan gewerkt hebben. Elk hoofdstuk werd door twee à drie artsen gelezen, bestudeerd en samengevat. Zo kwam alles aan bod en nu hebben we allemaal wat met het boek.

Op één dag hebben we een samenvatting van alle eenentwintig hoofdstukken tegelijk gegeven. De kern van elk hoofdstuk in twee zinnen samengevat. Je kunt je afvragen hoe dat nou kan, het boek is toch al zo compact. Toch krijg je door deze werkwijze een nieuw beeld van het geheel. Zo’n overzicht is heel indrukwekkend. Ook in de internationale conferentie van artsen is er op deze manier aan gewerkt.

Met een andere groep hebben we het boek hoofdstuk voor hoofdstuk bestudeerd en de klassenuren uit de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap eraan gehouden. Dat brengt in beide zaken een verdieping tot stand, soms zelfs met heel duidelijke parallellen.

Je moet stap voor stap de inhoud van het boek in jezelf in een proces brengen. Ieder hoofdstuk doet iets met jou. Begrijp me goed: het is geen boek met meditaties. Maar de verdieping in ieder hoofdstuk brengt je bij een andere laag in jezelf, bij een ander wezenlijk deel van de mens.

Bijvoorbeeld bij jicht wordt duidelijk hoe nauwkeurig een stof als urinezuur werkt. Die is in zo’n mate aanwezig dat de dode, fysieke stof maar nét in leven gehouden kan worden. Als dit niet het geval is, gebeurt er iets heel anders, dan is de balans helemaal weg.

Je gaat door de verdieping heel sterk het processuele in: je denkt dat je het hebt en dan is het toch weer net anders. Je moet je voorstelling weer in beweging brengen en de zaak opnieuw bekijken. Het is een kwestie van er heel levendig mee omgaan, hoe gek dat misschien ook klinkt! Momenteel kijk ik het boek niet zo vaak in. Wel bij bepaalde ziektebeelden, maar dan vooral om opnieuw de verbinding aan te gaan. Dat is dan genoeg.

Neem Gencydo, het door Steiner en Wegman beschreven middel tegen hooikoorts, dat in het boek beschreven wordt. Als je oppervlakkig leest, vraag je je af of dit reclame is. Het gaat nergens over! Maar je weet dat het geen reclameboek is en dat er een samenhang is. Eigenlijk staat er: Gencydo, het werkt! Wat ik in mijn behandelingsproces nodig heb, is uithoudingsvermogen en een bepaalde overtuiging. Het maakt dat mijn zekerheid groter wordt, die is nodig om het middel te laten werken.

Het boek werpt me terug op de vraag hoe ik als dokter werk en laat me

aanvoelen waar ik het probleem van de patiënt moet zoeken. Daarbij geeft het een voorbeeld: hoe verdiep ik me in een bepaald ziektebeeld. Elk hoofdstuk is een wezen waar ik een eigen proces mee aanga. Zo sluiten ook alle hoofdstukken op elkaar aan.

Toch is het boek niet uitsluitend te lezen door artsen. Ook therapeuten – fysiotherapeuten, kunstzinnig therapeuten, psychotherapeuten en muziektherapeuten – kunnen er veel aan hebben. Want zoals bijvoorbeeld bloed en zenuw beschreven worden en

hoe de mens gevormd is, dat is voor elk therapeutisch proces van belang.

De eerste zeven hoofdstukken lezen gemakkelijk, daarna heb je als lezer wel uithoudingsvermogen nodig. Als je niet medisch geschoold bent, is het abracadabra-gehalte tamelijk hoog. Het gaat natuurlijk wel over geneeskunde, en dat is geen eenvoudig beroep dat je zomaar doet. Ter voorbereiding moet je een lange universitaire studie doen. De uitoefening ervan moet goed gebeuren en dat gaat iedereen aan.’

Johanna Priester,

huisarts in Therapeuticum Helianth
in Rotterdam:

‘*De Grondslagen voor een verruiming van de geneeskunde* is één van de eerste antroposofische boeken die ik heb aangeschaft. Ik heb de datum voorin geschreven: 6 februari 1982. In de eerste hoofdstukken heb ik heel wat aangestreept, daarna wordt het beduidend minder. Met die hoofdstukken over ziektebeelden heb ik heel weinig gedaan.

Meestal gebeurde het werken aan dit boek niet uit eigener beweging maar gezamenlijk in werkgroepen. Ik ben een jaar geleden in Therapeuticum Helianth begonnen. Dit boek werd toen al gebruikt als studiemateriaal in de wekelijkse vergadering. We houden ons nu met name bezig met het thema van slapen en waken. Dat gebeurt dan mede vanuit de invalshoek van dit boek. Want het boek is heel basaal, je kunt er altijd mee aan de slag.

Het gaat bij mij in golven, het me in antroposofie verdiepen. Het zijn vooral een bepaald aantal voordrachten waar ik steeds naar terugkeer. Alleen al het

herlezen ervan brengt mij veel. Verder zit ik in een leesgroepje met artsen en priesters om de pastoraal-medische voordrachten uit 1924 te lezen, en met enkele euritmitherapeuten houd ik me bezig met de “heileuritmiecurcus”.

Ik heb blijkbaar een rechtstreekse aanleiding nodig, een probleem of collega’s met wie ik samenwerk, voordat ik tot bestudering van het boek kom. Ik ben meer een praktisch mens en niet zo studieachtig. Ik voel heel goed dat ik veel meer op dit gebied kan doen.

Of ik me daarover schuldig voel? Ja, dat gevoel heb ik wel! Ik ervaar toch een zeker gemis, dat duikt steeds weer op. Ik ben meer een mens van de cultus en van de Christengemeenschap, dan van de studie. Ik word dus wel gevoed in

spiritueel-inhoudelijke zin, maar op een andere manier.

Bij mij is het zo, dat het lezen van één voordracht mij het geheel beter doet begrijpen. Alsof je een enkele kristal op-

poetst die een uitstraling heeft over het hele werkveld. Dan is niet de hoeveelheid bepalend, maar of je net even dát inzicht krijgt, dat je verder helpt.’

Marieke Krans,

somatisch arts in de Bernard Lievegoed
Kliniek (psychiatrie) in Bilthoven:

‘De nieuwe uitgave stimuleert mij ontzettend sterk om met dit boek aan de gang te gaan. Een mooie voorkant met die kleuren en binnenin een mooi lettertype, dat stimuleert al. En dan die prachtige afbeelding van Benno Sloots, *Geneeskracht* getiteld, om op te mediteren. Dat heb ik ook echt gedaan! En een heel goede vertaling; die is wel niet helemaal nieuw, maar toch weer helemaal herzien.

Ook het nawoord van Christa van Tellingen helpt mij enorm.

Want ondanks al het voorgaande, ik vind het een heel moeilijk boek. Het heet *Grondslagen*; vroeger dacht ik altijd dat je zonder die grond onder je voeten helemaal niets zou kunnen. Het bestaat uit allemaal heel korte hoofdstukjes, dat wel. Maar om die als proces te volgen, dat gaat niet zomaar. Die stukjes alleen met het intellect opnemen betekent niets.

Wat ik doe, is ze per hoofdstuk lezen in het weekend, als ik in bad zit. Het is dan alsof ik een wandeling aan het maken ben in het bos. Ik volg het pad wel, maar op een gegeven moment weet ik niet meer waar ik zit. Ik weet zelfs niet goed in welk bos ik ben. Toch heb ik heel duidelijk het gevoel dat ik werk aan de grondslag in mij als arts.

Voor mij is het boek niet een grondslag voor een verruimde geneeskunde, maar voor een verruimde dokter!

Daarvoor leg je een fundament, een werk dat nooit klaar is. Vroeger vond ik dat frustrerend, maar tegenwoordig heb ik daar vrede mee.

Ik heb Christa van Tellingen een keer horen spreken over dit boek. Zij wist de casuïstiek in dit boek, de voorbeelden die daar worden gegeven, te verbinden met de ontwikkelingsstadia van de mensheid en ook van de aarde zelf. Dan ben ik één en al oor en vol bewondering voor hoe zij dat doet. Zover ben ik nog lang niet, om die gedachten zelfstandig te denken en uit mezelf die verbindingen te maken.

Ita Wegman, de co-auteur van dit boek, is iemand die voor mij als arts heel dichtbij is. Veel dichterbij dan Rudolf Steiner. Omdat zij dit samen hebben geschreven, is dit voor mij ook een heel ander boek dan alle andere van Rudolf Steiner.’

Michel Gastkemper

Inzicht in het mysterie van Golgotha

Het eerstvolgende boek dat in het voorjaar van 2010 in de *Werken en voordrachten* NIEUWE REEKS zal verschijnen, is de vertaling van elf voordrachten uit GA 175: *Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysteriums von Golgotha*. Uit deze vertaling, die de titel *Inzicht in het mysterie van Golgotha* zal krijgen, volgt hieronder een fragment.

Het hoofdthema van deze voordrachten is de inslag die het ‘mysterie van Golgotha’ in de ontwikkeling van de mensheid heeft betekend. Ditmaal benadert Rudolf Steiner deze inslag niet zozeer esoterisch – zoals hij bijvoorbeeld in *Wegen naar Christus* heeft gedaan – maar onderzoekt hij vooral wat de historisch bekende feiten weerspiegelen.

‘Ziet u, ik heb u [in deze voordrachten] vaker over dat karakteristieke, opmerkelijke feit verteld, dat de eerste Romeinse keizers in zekere zin de initiatie voor zichzelf hadden afgedwongen. Ik heb u verteld dat bepaalde handelingen van de Romeinse keizers met name onder invloed daarvan plaatsvonden: onder invloed van het feit dat zij de initiatie voor zichzelf hadden afgedwongen en daardoor bepaalde dingen wisten die met de gebeurtenissen op het wereldtoneel, met de grote impulsen achter die gebeurtenissen samenhangen – waarbij zij natuurlijk, zoals we de laatste keer hebben gezien, die initiatiegeheimen voor hun eigen doeleinden misbruikten. [...]

Nu doet zich het eigenaardige verschijnsel voor dat juist de Romeinse keizers, die dus van bepaalde dingen, bepaalde geheimen van de geestelijke wereld op de hoogte waren omdat zij de initiatie voor zichzelf hadden opgeëist – dat deze Romeinse keizers tot op zekere hoogte zonder meer, juist door hun initiatie, een vermoeden hadden van de enorme, verreikende betekenis van de Christus-impuls. Vanzelfsprekend waren er onder die Romeinse keizers figuren die, hoewel ze zich met geweld de initiatie hadden verschaft, niet zoveel van die geheimen begrepen. Maar er waren er ook die er zoveel van begrepen dat ze de werkzaamheid, de kracht van het Christusmysterie konden aanvoelen. En juist de meer begaafden onder de geïnitieerde keizers, degenen die een groter inzicht aan de dag legden, zij begonnen nu een bepaalde politiek te volgen ten aanzien van het zich uitbreidende christendom. Zelfs de eerste keizer na Augustus, Tiberius, is daar al mee begonnen. Natuurlijk zou men kunnen tegenwerpen dat toen het christendom nog nauwelijks verbreid was. Maar die tegenwerping geldt niet. Want Tiberius, als tot op zekere hoogte in de oude mysteriën ingewijde, wist heel goed dat het om een belangrijke zaak ging, toen hem vanuit Palestina was gemeld wat daar als Christus-impuls in de wereld was gekomen. Daarom moeten we toch wat nader bekijken hoe al onder Tiberius een bepaalde politiek is begonnen die de geïnitieerde Romeinse keizers ten

aanzien van het christendom gevolgd hebben. Tiberius heeft namelijk kenbaar gemaakt dat het zijn wil was om Christus op te nemen als een van de goden onder de andere Romeinse goden.

Het Romeinse wereldrijk volgde, zoals bekend, inzake de godenverering een heel bepaalde politiek. In de kern bestond die politiek hierin, dat wanneer de Romeinen de overwinning hadden behaald over een volk, het veroverd hadden, ze dan ook de goden van dat volk in hun goden-Olympus opnamen. Met andere woorden, ze zeiden: deze goden mogen ook vereerd worden, en ze zijn nu aan het totaal van onze goden toegevoegd. Zij hadden dan in hun godenfamilie een paar nieuwe goden opgenomen, en op die manier hadden zich in de loop van de tijd de Romeinse goden zelf vermenigvuldigd. Dat was in zekere zin de politiek die de Romeinse heersers volgden, de politiek om alles wat ze wilden veroveren werkelijk ook met zijn geestelijke, zijn innerlijke kant in te lijven. En omdat met name zo'n geïnitieerde keizer geen moment op de gedachte kwam om in die goden alleen uiterlijke beelden te zien, geen moment op de gedachte kwam om in die goden alleen dat te zien wat het volk in hen zag, maar omdat hij wist dat achter alles wat in die godenbeelden voorgesteld werd, wel degelijk geestelijke machten stonden uit de meest verschillende hiërarchieën, daarom was deze politiek volkomen begrijpelijk en verklaarbaar. [...]

Tiberius wilde dus bereiken dat ook de kracht van Christus, zoals hij zich die voorstelde, eenvoudig werd ingevoegd in de impulsen die uitgingen van de andere door hem en zijn volkeren erkende goddelijke machten. De Romeinse senaat verijdelde deze opzet van Tiberius, en de zaak ging niet

Rudolf Steiner
Inzicht in het mysterie
van Golgotha

door. Maar steeds opnieuw hebben de geïnitieerde keizers hetzelfde geprobeerd. [...]

We kunnen zeggen: het was de Romeinse keizers wel goed uitgekomen als zij wat daar oprad, wat echter de essentie van hun maatschappelijke orde ontkende, in het pantheon van hun goden hadden kunnen scharen, als een nieuwe god in de kring van hun vele andere goden. Want daarmee was hij, de Christus-god, achter wie zoveel diepers schuilgaat, om het triviaal te zeggen een van de hunne geworden. Maar deze Romeinse keizers zouden merken dat ze het niet makkelijk kregen met wat daar uit geestelijke hoogten naar hen toe was gekomen.

Wanneer krachten van de initiatie zo sterk uiterlijk werkzaam zijn als ze uiterlijk werkzaam moeten zijn, wanneer het eenvoudig een ijzeren wet is geworden dat keizers geïnitieerd moeten worden, zoals dat na Augustus in Rome het geval was, dan werken natuurlijk bij alles wat die keizers uiterlijk ondernemen belangrijke krachten

mee. Ze werken zagezegd door in de maatregelen, in de impulsen waardoor de maatschappij wordt vormgegeven. En dan komen de intenties sterker tevoorschijn dan dit bij gewone, niet geïnitieerde mensen het geval is.

Want laten we eens aannemen dat zo'n keizer die door de initiatie was aangeraakt zou hebben gezegd – ik bedoel, laten we dat bij wijze van hypothese aannemen: “Kijk, de Doper is opgetreden met de waterdoop. Door die waterdoop werd het etherlichaam lossier gemaakt” – vanzelfsprekend wisten die geïnitieerde keizers dat –, “daardoor kregen de dopelingen inzicht in de innerlijke constellatie van de geestelijke wereld, ze wisten vooral dat zich nu in de kosmos een omslag voltrekt.” Want dat wisten degenen die gedoopt waren door de onderdompeling in water. Doordat hun etherlichaam werd losgemaakt kenden zij het geheim van de kosmische omslag. En stelt u zich voor dat zo'n geïnitieerde keizer had gezegd: “Ik wil de strijd aanbinden” – dat kwam in de mysteriën voor – “ik wil de strijd aanbinden met wat bij die kosmische omslag zijn intrede heeft gedaan.” Van het machtsstreven van deze keizers moeten we ons vooral geen te lichte voorstelling maken. Die kwamen niet op het idee dat ze misschien machteloos waren tegenover de wil van de goden, integendeel – daarom lieten ze zich tenslotte initiëren – die besloten echt het tegen de geestelijke, kosmische impulsen op te nemen, zich als het ware tegen de gang van de kosmos te keren. Dat is in andere tijden ook gebeurd, gebeurt ook tegenwoordig. Alleen merken de mensen het tegenwoordig niet, ze weten het niet.

Nu is in de lijn van de hypothese die ik heb opgesteld het volgende gebeurd.

Licinius, die ten tijde van Constantijn meeregeerde over het andere deel van het rijk, had ongeveer het gevoel dat hij tegen de goden in het krijt moest treden. Hij wilde een teken verrichten, want met zulke tekens, cultische, rituele tekens, wordt als het ware de strijd tegen de geestelijke machten uitgedrukt. Hij wilde een cultisch teken verrichten, om daarmee in de uiterlijke, fysieke wereld te manifesteren: “Ik ga de strijd aan!” Hij wilde – om het met andere woorden te zeggen – de doop, waardoor de boodschap in de wereld was gezet: “De kosmische omslag is gekomen!”, voor aller ogen bespotten en daarmee het christendom bestrijden, de christelijke impuls zijn kracht ontnemen. Daarvoor werd een speciaal feest op touw gezet, een feestvoorstelling te Heliopolis. Een toneelspeler, Gelasinus, moest zich in een wit doopkleed laten onderdompelen in warm water. Dat moest als schouwspel worden opgevoerd, om de spot te drijven met de christelijke doop. Wat gebeurde er? Gelasinus werd dus in een priesterlijk wit kleed gehuld, werd ondergedompeld in het warme water, werd eruitgetrokken – en moest nu het mikpunt van spot zijn. En wat gebeurde er? Welnu, hij zei: “Nu ben ik christen, en dat zal ik blijven met alle krachten van mijn ziel!” Dat wil zeggen, Licinius had antwoord gekregen van de geestelijke wereld: in plaats van de bespottung van de doop was de werking van de doop opgetreden. De dopeling had de kosmische omslag herkend. Zo'n geïnitieerde keizer als Licinius nam het dus op zich om de goden vragen te stellen, om met goden te strijden, en incasseerde het afwijzende antwoord.'

Kernpunten van het mondiale vraagstuk

De actualiteit van *De kernpunten van het sociale vraagstuk*

De mondiale kredietcrisis wordt met man en macht bestreden. Of het voorzichtig herstel doorzet, moet nog worden afgewacht. Vaak wordt deze crisis vergeleken met de verwoestende beurskrach van 1929, maar veel minder met de zeker zo ernstige crisis tien jaar daarvoor in Duitsland en Oostenrijk. En dat is jammer, want die crisis bracht namelijk ook nieuwe ideeën voort die juist nu met de dag actueler worden. Een buitengewoon boek uit de reeks *Werken en voordrachten* getuigt hiervan.

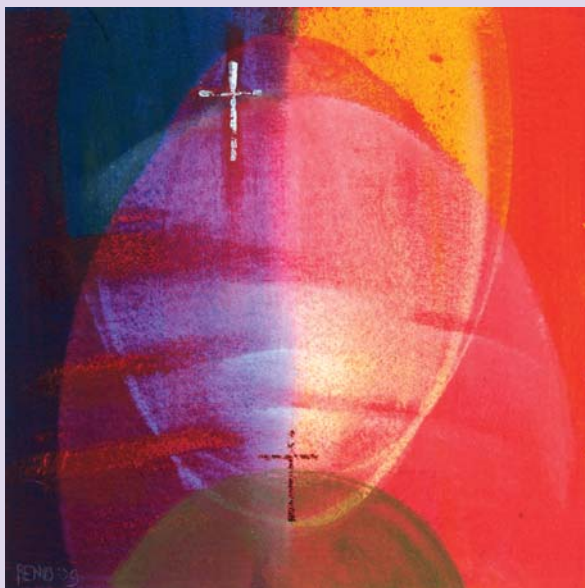
Wat is de situatie in het Duitsland van 1919? De Eerste Wereldoorlog is afgelopen, ex-keizer Wilhelm II (1859-1941) zal de rest van zijn leven in Doorn slijten, er is een wankele democratische regering aangesteld, de inflatie loopt torenhoog op, de samenleving is in crisis. Reactionairen streven met vrijkorpsen gewelddadig herstel van oude autoritaire verhoudingen na, communisten richten radenrepublieken op en anderen zoeken op alle mogelijke manieren naar nieuwe rechtvaardige vormen van samenleving.

In die hectische situatie pleit Rudolf Steiner tot op regeringsniveau voor een nieuwe samenleving in een poging een oplossing te bieden voor de maatschappelijke problemen. Hij zet zijn visie uiteen in het boek *De kernpunten van het sociale vraagstuk*. Volgens mij heeft dit boek, in het licht van de huidige crisis, nog niets aan actualiteit ingeboet. Hierin wordt gepleit voor een samenleving waarin het geestesleven, het bestuur en de economie volgens hun eigen principes zouden worden ingericht. Dat betekent vrijheid in het geestesleven, gelijkheid in recht en politiek en 'fair trade', het elkaar genoeg

gunnen, in het economisch leven. Deze 'driegeleding van het sociale organisme' is nu, negentig jaar later, nog steeds actueel. Het levert ons ook nu een toetssteen om ontwikkelingen in de maatschappij te kunnen beoordelen en ernaar te handelen.

We zien nu vooral het economisch leven buiten zijn oevers treden. Bankiers trekken zoveel van de financiële koek naar zich toe dat het financiële stelsel letterlijk in diskrediet raakt. Economische belangen beïnvloeden politieke keuzes, bedrijven spekken de kas van politieke partijen.

Een ander fenomeen is de overmatige focus die niet alleen het bedrijfsleven, maar ook de overheid zet op maximale arbeidsparticipatie, terwijl de invoering van mechanisatie en automatisering destijds meer vrije tijd beloofde. Dan is het toch opmerkelijk dat uit onderzoek blijkt dat de Nederlander de voorkeur geeft aan meer vrije tijd en stoppen met werken op zijn of haar 62e. Ondanks de mechanisatie zijn we evenveel blijven werken en produceren we spullen die we wel willen, maar niet echt nodig hebben. Bovendien maken we meer grondstoffen op dan de aarde

op langere termijn kan leveren. Vervolgens gebruiken we zoveel energie dat het klimaat ervan in de war raakt, met alle narigheid van dien.

Ook een fenomeen in dit kader is de privatisering van spoorwegen, energie, sociale woningbouw; oorspronkelijk maatschappelijke taken van algemeen belang waarbij het primaire doel de beschikbaarheid en betrouwbaarheid was. Nu wordt het allemaal geprivatiseerd onder het mom van efficiency, waarbij de baten leidend worden en niet de maatschappelijke functie. Natuurlijk helpt het om beweging in een versterkte organisatie te krijgen, maar al snel wordt bezuinigd op onderhoud, neemt de betrouwbaarheid af, want *shareholder value* staat nu voorop.

De economie breidt z'n invloed ook uit naar het geestesleven; de wetenschap moet zich richten op kennis-economie zodat de economie kan worden gestimuleerd. Studierichtingen als filosofie, talen, geschiedenis raken steeds meer in diskrediet. Maar deze

focus op kenniseconomie helpt niet de vraag te beantwoorden wat de zin of de waarde van het leven is, of hoe de samenleving het beste kan worden ingericht. Bij de publieke omroep is het niet anders. Die wordt bestuurd alsof het een commerciële instelling is, waarbij kijkcijfers de dienst uitmaken, terwijl het eigenlijk een instrument van de cultuur zou moeten zijn. De omroep zou uitsluitend moeten worden gefinancierd uit algemene middelen zonder commercieel belang (en dus niet uit de STER). Dan hoeft ze zich niet te veel aan te trekken van kijkcijfers, maar kan ze zich richten op haar culturele en informerende taak en van daaruit programmeren.

Dit zijn enkele van de redenen waarom dit boek nog steeds actueel is; het scherpt het oordeelsvermogen over samenleving én eigen handelen daarin, al is het maar als consument.

*Pieter Meester, secretaris van
de Antroposofische Vereniging in Nederland*

Vier herdrukken 2007 - 2010

De weg tot inzicht in hogere werelden

Het wezen van de kleuren

De spirituele bronnen van de kunst

Antroposofie: Een nieuwe benadering

De weg tot inzicht in hogere werelden
(GA 10) herdruk december 2007

‘We leggen een klein zaadje van een plant voor ons neer. Het gaat erom ons over dit nietige ding intensief de juiste gedachten te vormen en daardoor bepaalde gevoelens te ontwikkelen. Eerst nemen we precies waar wat we feitelijk met onze ogen zien. We beschrijven voor onszelf de vorm, de kleur en alle andere eigenschappen van het zaadje. Dan bedenken we: uit dit zaadje zal een veelvormige plant groeien, als het in de aarde wordt gezaaid. Die plant stellen we ons voor. We bouwen de plant op in onze fantasie. En dan denken we: wat ik me nu in mijn fantasie

voorstel, dat zullen de krachten van de aarde en van het licht later ook werkelijk uit het zaadje te voorschijn lokken. Als ik een namaak-zaadje voor me zou hebben, zo bedrieglijk echt dat mijn ogen het niet konden onderscheiden van een werkelijk zaadje, dan zou geen kracht van de aarde en van het licht er een plant uit te voorschijn toveren. Als deze gedachte volkomen helder voor ons staat, als we hem innerlijk beleven, dan zullen we ons ook de volgende gedachte vergezeld van het *juiste gevoel* kunnen vormen. Die gedachte is: al in het zaadje rust verborgen, als *kracht* van de hele plant, dat wat er later uit te voorschijn zal groeien. Die kracht is niet aanwezig in het nagemaakte zaadje. En toch zijn beide *voor mijn oog* gelijk. In het echte zaadje is dus iets *onzichtbaar* aanwezig dat er in het nagemaakte zaadje niet is. Op dit onzichtbare richten we nu ons gevoel en onze gedachten. We stellen ons voor: dit onzichtbare zal zich later in de zichtbare plant veranderen die ik in vorm en kleur voor me zal hebben. We geven ons over aan de gedachte: *het onzichtbare zal zichtbaar worden*. Als ik niet kon *denken*, dan zou iets dat pas later zichtbaar zal worden, zich niet nu al bij mij kunnen aankondigen.

Met nadruk moet worden gezegd: wat hierbij wordt gedacht, dient ook intens te worden *gevoeld*. De leerling moet in *rust*, zonder dat andere gedachten zich er storend in mengen, die ene

Rudolf Steiner
*De weg tot inzicht
in hogere werelden*

beschreven gedachte in zichzelf *belev*en. En hij moet daar de tijd voor nemen, zodat die gedachte en het gevoel dat erdoor wordt opgeroepen zich als het ware diep in zijn ziel boren. – Wie erin slaagt dit goed te doen, zal na enige tijd – misschien pas na veel pogingen – een kracht in zich bespeuren. En deze kracht zal een nieuwe waarneming creëren. Het is dan alsof het zaadje omsloten wordt door een kleine lichtende wolk. Het zal op zintuiglijk-geestelijke wijze als een soort *v*lam worden ervaren. Het midden van deze vlam doet aan zoals de waarneming van de kleur *l*ila aan doet; de rand als een *blauwachtige* kleur. – Daar verschijnt nu wat tevoren niet zichtbaar was en wat is opgeroepen door de kracht van de gedachten en de gevoelens die we in ons hebben opgewekt. Wat zintuiglijk onzichtbaar was, de plant die pas later zichtbaar zal worden, dat openbaart zich nu op geestelijk zichtbare wijze.’ (p. 52-54)

Rudolf Steiner
Het wezen
van de kleuren

Het wezen van de kleuren
(GA 291) herdruk december 2007

‘Hebben we nu vormen voor ons, dan is de vorm uiteraard in rust, de vorm blijft staan, die staat daar. Maar zodra die vorm kleur heeft, komt hij door de innerlijke beweging van de kleur uit zijn rusttoestand overeen en gaat er de werveling van de kosmos, de werveling van de geest doorheen. Op het moment dat we een vorm kleur geven, blazen we die vorm leven in vanuit de ziel van de kosmos, de wereldziel, omdat de kleur niet alleen aan de vorm toebehoort, maar omdat de kleur die we aan die ene vorm geven, die vorm een plek geeft in het geheel van de omgeving, of zelfs in het geheel van de kosmos. Als we kleur geven aan een vorm zouden we moeten voelen: nu breng ik die vorm iets tegemoet waardoor hij een ziel krijgt. Door kleuren te gebruiken blazen we de dode vorm ziel in.’ (p. 75)

De spirituele bronnen van de kunst
(GA 271) herdruk mei 2009

‘Wanneer wij naar twee zulke eminente kunstenaarsnaturen kijken als Novalis en Goethe, dan openbaren zich ons vanuit de fenomenen, vanuit de werkelijkheid, naar ik meen, de geheimen van de psychologie van de kunsten. Schiller heeft dat eens bijzonder diep gevoeld, toen hij, met Goethe voor ogen, de woorden sprak: “Slechts door het morgenrood van het schone kun je het land der kennis binnengaan.” Met andere woorden: slechts door je kunstzinnig in te leven in de volle menselijke ziel werk je je op tot de sferen waarnaar de wetenschap streeft. En een mooie uitspraak, een echte kunstenaarsuitspraak is: “Schep-

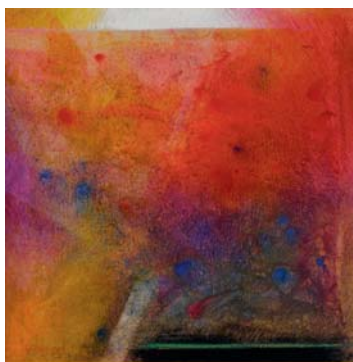
pen, kunstenaar, niet praten.” Maar dit zijn woorden waartegen toch moet worden gezondigd, omdat de mens nu eenmaal een sprekend wezen is. Maar zo waar als het is dat je tegen deze woorden “Scheppen, kunstenaar, niet praten” moet zondigen, zo waar is het volgens mij ook dat je deze zonde altijd moet verzoenen, dat je altijd moet proberen wanneer je over de kunsten wilt spreken, in het spreken scheppend bezig te zijn. Scheppen, kunstenaar, niet praten; en ben je als mens genoodzaakt over de kunsten te spreken, probeer dan scheppend te spreken, sprekend te scheppen.’ (p. 202-203)

Antroposofie: Een nieuwe benadering
(GA 234) herdruk mei 2009

‘Dat is waar een antroposofische benadering, een antroposofische zienswijze begint: dat we vriendschap sluiten met de wereld, kennismaken met de wereld, die ons eerst, toen we haar van buitenaf bezagen, afstootte.

Menselijker worden, dat is wat de antroposofische kennisweg betekent. En wie deze gevoelsnuance, deze nuance van het hart niet in de antroposofische kennisweg kan opnemen, die mist de kern van de antroposofie. Want die “theoretische antroposofie” is eigenlijk iets wat je hiermee kunt vergelijken: iemand verlangt er sterk naar een mens die hij eens heeft ontmoet, of die op een andere manier in zijn gezichtsveld is gekomen, te leren kennen, en nu geef je hem een foto. Hij kan misschien ingenomen zijn met die foto, maar warm wordt hij er niet bij, want de levende mens ontmoet hij zo niet.

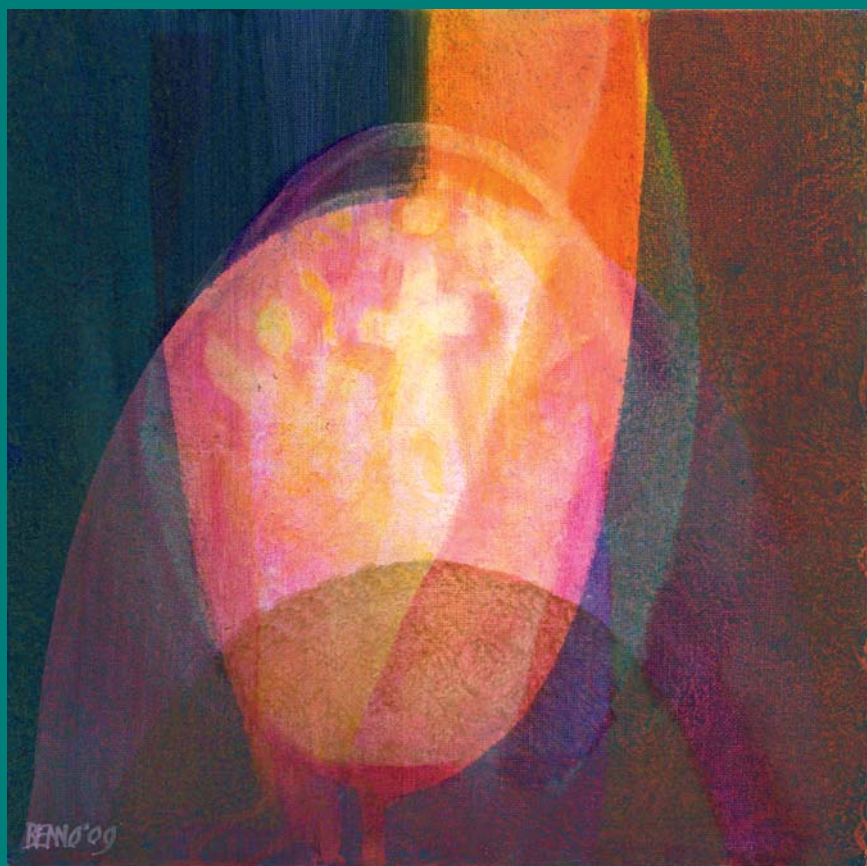
Die theoretische antroposofie is een foto van wat antroposofie eigenlijk wil zijn, en die wil levend zijn. Die wil zich van woorden, begrippen, ideeën bedienen om iets levends uit de geestelijke wereld in de fysieke wereld te laten stralen. Antroposofie wil niet alleen kennis overdragen, zij wil leven opwekken. En dat kan ze ook. Alleen, wie leven wil voelen, moet zelf leven meebrengen.’ (p. 109-110)

Rudolf Steiner
De spirituele bronnen
van de kunst

Rudolf Steiner
Antroposofie
Een nieuwe benadering

Algemene menskunde als basis voor de pedagogie
 Antroposofie. Een nieuwe benadering
 De antroposofische beweging I. Ontstaansgeschiedenis
 De antroposofische beweging II. Toekomstimpulsen
 Apocalypse en priesterschap
 Het bewustzijn van de ingewijde
 De bovenzinnelijke mens
 Brieven
 De christelijke inwijding en de mysteriën van de oudheid
 Het esoterische christendom
 Het evangelie naar Lucas
 Het evangelie naar Marcus
 Het evangelie naar Mattheüs
 Het evangelie naar Johannes
 De filosofie van de vrijheid
 Gedichten, spreuken, meditaties
 Geesteswetenschap en geneeskunde
 Genezend opvoeden
 Gezondheid, ziekte, genezing
 Karmaonderzoek 1
 Karmaonderzoek 2
 Karmaonderzoek 3
 Karmaonderzoek 4
 Karmaonderzoek 5
 Kerngedachten van de antroposofie
 De kernpunten van het sociale vraagstuk
 Kosmische hiërarchieën
 De kringloop van het jaar
 Kunst en cultuurvernieuwing
 Meditatie
 Mijn levensweg
 Mysteriedrama's I
 Mysteriedrama's II
 Mysterieplaatsen en inwijdingwegen
 Opvoeding en onderwijs
 Sociale toekomst
 De spirituele bronnen van de kunst
 Theosofie
 Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap
 Vorm en beweging
 Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag
 Waarheid en wetenschap en Filosofie en antroposofie
 De weg tot inzicht in hogere werelden
 Wegen naar Christus
 Wereldgeschiedenis in het licht van de antroposofie
 Werkingen van het karma
 De wetenschap van de geheimen der ziel
 Het wezen van de kleuren

Werken en voordrachten NIEUWE REEKS

Het uitgaveplan van de *Werken en voordrachten* NIEUWE REEKS groeit met de tijd.

Iedere twee jaar zullen drie nieuwe boeken het licht zien.

In 2010 verschijnen:

Inzicht in het mysterie van Golgotha (uit GA 175)

Antroposofie voor jonge mensen (GA 217)

Reeds verschenen:

Egyptische mythen en mysteriën (GA 106)

De wereld van de gestorvenen (GA 141 e.a.)

Esoterische scholing (GA 264, 266/I, 266/II, 266/III, 267 en 268, een keuze)

Grondslagen voor een verruiming van de geneeskunde (GA 27)

Voorgenomen uitgaven:

Antroposofie. Aanzet tot een menskunde (GA 45)

Filosofie, kosmologie en religie (GA 215)

Geneeskunde en pastoraal werk. Een cursus voor artsen en priesters (GA 318)

Gezichten van het kwaad (div. GA)

Meditatieve verdieping van de geneeskunde (GA 316)

Oosterse en christelijke mysteriën. De weg van de graal (GA 175)

Opvoedkunst. Methodisch-didactische aanwijzingen (GA 294)

Praktijk van het lesgeven (GA 295)

Symptomatologie van de geschiedenis (GA 185)

Tegenstellingen tussen Oost en West (GA 83)

Het vijfde evangelie (GA 148)

Waarnemen en denken (GA 2)

Zintuigen en levensprocessen (div. GA)

Binnengekomen gelden

De begunstigers van de *Werken en voordrachten* NIEUWE REEKS hebben ook dit jaar, dat wij in dit verband plaatsen tussen het verschijnen van de vorige nieuwsbrief – herfst 2008 – en de nieuwsbrief die nu voor u ligt, in groten getale en royaal bijgedragen. Hiermee is de continuïteit van het werken aan de vertaling en het uitgeven van het werk van Rudolf Steiner voor de middellange termijn zeker gesteld.

Tot onze vreugde kunnen wij vaststellen dat de financiële crisis geen negatieve invloed heeft op het schenkgedrag van onze begunstigers. In aantal blijken meer begunstigers ons werk te waarderen.

In totaal werd een bedrag van € 64.000 aan giften toegezegd, inclusief de bijdrage van de Antroposofische Vereniging.

Dit bedrag is als volgt onder te verdelen:

<i>Bedragen</i>	<i>Aantal bijdragen</i>
Van € 0 tot 50	224
Van € 51 tot 99	97
Van € 100 tot 999	138
Van € 1000 tot 9999	2
Meer dan € 10.000	2

*Namens het bestuur,
Ger Jue, Penningmeester*

Begunstiger worden?

Onze begunstigers vormen de financiële ruggengraat van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen. Met een bedrag van ten minste € 50 per jaar steunt u ons. Daarvoor ontvangt u afwisselend een of twee nieuwe delen per jaar. Belangrijk: op de reeds verschenen delen ontvangt u 20% korting. Wanneer u ons initiatief nóg krachtiger wilt steunen, geeft u zich dan op als decenniumbegunstiger. U betaalt dan € 3000 en ontvangt de gehele reeks van 48 delen gratis, plus de nieuw te verschijnen delen gedurende tien jaren. U kunt ons ook bij testament een legaat toekennen. Zo blijft de uitgave van Rudolf Steiners Werken en voordrachten ook op lange termijn verzorgd.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Jan Bogaerts, secretaris
telefoon 06 22 12 88 24, e-mail
jbogaerts@gmail.com

Ja! Ik wil graag bijdragen aan het tot stand brengen van de editie Rudolf Steiner / Werken en voordrachten.
Hieronder geef ik mijn keuze aan.

- Ik geef mij op als begunstiger en ben bereid tot een schenking van € 50 per jaar. Ik ontvang de delen van het lopende jaar, terwijl ik eerdere delen met 20% korting kan aanschaffen.
- Ik heb mijn bijdrage overgemaakt op ING rekening 698 388 of Triodosrekening 21 21 85 225 t.n.v. Stichting Rudolf Steiner Vertalingen te Zeist.
- Ik wil graag een acceptgiro ontvangen.
- Ik geef mij op als decenniumbegunstiger. Ik maak een bedrag van € 3000 over en ontvang de gehele reeks van 48 delen gratis, plus de nieuw te verschijnen delen tot 2016.
- Ik overweeg u te steunen met een periodieke uitkering of een legaat. Neemt u contact met mij op.

Naam _____ m/v

Adres _____ E-mailadres _____

Postcode _____ Plaats _____ Telefoon _____

Deze bon graag in een voldoende gefrankeerde envelop toezenden aan:

Voldoende
frankeren
s.v.p.

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen
Slotlaan 155-III
3701 CG Zeist